

Karta rozmowy do filmu *Nie zawsze jestem mile widziany/widziana*

Różni, ale blisko siebie – o dyskryminacji

Nie zawsze jestem mile widziany/widziana, Migration Matters, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2021.

czas trwania: 6 minut 44 sekundy

opis filmu: „Czasem dyskryminacja nie jest tak oczywista. Pojawia się w codziennych rozmowach z ludźmi i żartach przyjaciół”, opowiada Eva, która przeprowadziła się z Czech do Londynu. „To błahostki, lecz się kumulują. Gdy ktoś popchnie cię w supermarkecie i nie przeprosi. Naprawdę te drobności, gdy się ciągle zdarzają, w końcu mają na ciebie jakiś wpływ”, dodaje Munzer, Syryjczyk, który zamieszkał w Niemczech.

autorki: Katarzyna Dzieciołowska, Małgorzata Czaicka-Moryń, Mariola Romel-Kosiedowska, Monika Komisarczyk (materiał powstał podczas warsztatu z udziałem autorek)

Ten materiał służy wsparciu nauczycielki/nauczyciela w prowadzeniu na godzinie wychowawczej rozmowy na podstawie filmu **Nie zawsze jestem mile widziany/widziana**, w którym migranci i migrantki opowiadają o swoich doświadczeniach w kontaktach z lokalną społecznością. Materiał ma być pretekstem do poznania definicji słów istotnych w dyskursie o migracjach oraz stać się przyczynkiem do rozmowy na temat zjawiska migracji. Zagadnienie migracji może być wyzwaniem podczas pracy z młodzieżą, dlatego zachęcamy do zapoznania się z komentarzami metodycznymi zawartymi w opisie przebiegu zajęć oraz z innymi materiałami dotyczącymi prowadzenia dobrej rozmowy w szkole.

Znajdziesz tu przegląd celów i tematów możliwych do realizacji z klasą, propozycję struktury rozmowy, zestaw pytań pomocniczych, a także kartę pracy dla młodzieży. Zapraszamy cię do skorzystania z tych podpowiedzi według swoich potrzeb, do wybrania i dostosowania celu zajęć, głównego tematu oraz przebiegu lekcji do twoich planów, programu, a przede wszystkim potrzeb i możliwości grupy.

maksymalnie 40 minut

klasy VI–VIII szkoły podstawowej i szkoła ponadpodstawowa

godzina wychowawcza

PYTANIE KLUCZOWE

Co nas do siebie zbliża, a co oddala, gdy różnimy się między sobą pochodzeniem?

TEMATY I ZAGADNIENIA EDUKACJI GLOBALNEJ

integracja, dom, rola społeczeństwa przyjmującego, osobista postawa wobec migrantów/migrantek, migranci/migrantki w naszej społeczności, konsekwencje migracji, komunikacja międzykulturowa

(Inny) temat, który chcesz poruszyć na swojej lekcji:

.....

CELE ZAJĘĆ (W JĘZYKU UCZNIA, UCZENNICY):

Zastanowisz się, jakie działania wspierają budowę pokojowego społeczeństwa otwartego dla wszystkich bez względu na pochodzenie.

KRYTERIA SUKCESU (W JĘZYKU UCZNIA, UCZENNICY):

- poznasz definicje słów ważnych w relacjach osób z doświadczeniem migracyjnym (etykiety, migrant/migrantka, tożsamość, ksenofobia, dyskryminacja, przynależność, włączenie, integracja, gościnność, dom)

- zastanowisz się, jakie zachowania zbliżają do siebie ludzi o różnym pochodzeniu
- zastanowisz się, jakie zachowania oddalają od siebie ludzi o różnym pochodzeniu
- dowiesz się, co możesz zrobić jako świadek/świadkini dyskryminacji

METODY	FORMY PRACY	ŚRODKI DYDAKTYCZNE I MATERIAŁY
rozmowa, film	praca w grupach, rozmowa kierowana na forum	Środki dydaktyczne potrzebne do przeprowadzenia zajęć: film <i>Nie zawsze jestem mile widziany/widziana</i> , komputer z rzutnikiem, dostęp do Internetu, załączniki

Wprowadzenie

1. Połącz uczniów i uczennice w grupy i rozłóż w klasie karteczki z poniższymi słowami i ich definicjami – w takiej liczbie, by każda z grup mogła zebrać cały zestaw (proponujemy rozłożenie kart w klasie, by wprowadzić nieco dynamiki). Poproś zespoły, by dobrały definicje do słów.

ETYKIETY	powszechne, powierzchowne opinie o kimś <i>Słownik języka polskiego PWN</i>
MIGRANT, MIGRANTKA	osoba, która zmienia miejsce zamieszkania <i>Słownik języka polskiego pod red. W. Doroszewskiego</i>
TOŻSAMOŚĆ	– w odniesieniu do pojedynczego człowieka: świadomość siebie – w odniesieniu do społeczności: świadomość wspólnych cech i poczucie jedności <i>Słownik języka polskiego PWN</i>
KSENOFOBIA	niechęć, wrogość względem cudzoziemców i cudzoziemczyzny <i>Słownik języka polskiego pod red. W. Doroszewskiego</i>
DYSKRYMINACJA	Działanie – nierówne, gorsze traktowanie osoby ze względu na jej tożsamość (to, kim jest i/lub jak jest postrzegana przez innych) lub przynależność do danej grupy społecznej. <i>autorka: H. Zielińska, M. Leszko, „Karty do analizy mechanizmów psychospołecznych”, Centrum Edukacji Obywatelskiej</i>
PRZYNALEŻNOŚĆ	należenie do jakiejś organizacji, grupy lub społeczności <i>Słownik języka polskiego PWN</i>
WŁĄCZANIE	działanie, które ma spowodować, że ktoś weźmie udział w czymś, co już jest zorganizowane <i>Słownik języka polskiego PWN</i>
INTEGRACJA SPOŁECZNA	proces dostosowywania się do siebie zachowań ludzi w grupie <i>Słownik języka polskiego PWN</i>
GOŚCINNOŚĆ	serdeczność okazywana gościom, gościnne przyjęcia <i>Słownik języka polskiego pod red. W. Doroszewskiego</i>
DOM	– rodzina, domownicy, gniazdo rodzinne; mieszkanie wraz z jego mieszkańcami; – mieszkanie, pomieszczenie mieszkalne, miejsce stałego zamieszkania, własny kąt <i>Słownik języka polskiego pod red. W. Doroszewskiego</i>

2. Ustalcie poprawne odpowiedzi. Zbierz wrażenia uczniów i uczennic z czytania tych definicji. Czy coś zwraca ich uwagę?

3. Poproś grupy o podzielenie zjawisk (etykiety, migrant/migrantka, tożsamość, ksenofobia, dyskryminacja, przynależność, włączenie, integracja, gościnność, dom) na te, które ludzi do siebie zbliżają, i te, które powodują, że ludzie się od siebie oddalają. Rozmawiając na ten temat, zwróćcie uwagę, że niektóre ze zjawisk mogą powodować różne reakcje w zależności od sytuacji (np. wspólna tożsamość może nas zbliżać, ale podkreślanie odrębności w tej kwestii może prowadzić do konfliktu). Zwróćcie także uwagę, że w części definicji pojawiają się uwagi na temat tego, że możemy nie dostrzegać lub w ogóle nie zdawać sobie sprawy, że reprezentujemy daną postawę. Dlatego na tych zajęciach przyjrzymy się dokładniej tym różnym postawom.

Rozmowa

4. Obejrzyjcie wspólnie film pt. **Nie zawsze jestem mile widziany/widziana** i popracujcie w oparciu o zawarte w nim treści według poniższego schematu (tzw. cykl Kolba, proces uczenia się przez doświadczenie). Wykorzystaj niektóre zaproponowane pytania – w takim stopniu, jaki uznasz za potrzebny. Użyj tych pytań, na które twoim zdaniem grupa zareaguje otwartością. Skupiając się na tym, co jest ważne dla młodzieży, jednocześnie prowadź ją przez wszystkie elementy procesu.

I. DOŚWIADCZENIE

Obejrzyjcie film pt. **Nie zawsze jestem mile widziany/widziana**. Przed wyświetleniem filmu rozdaj karty pracy dla młodzieży, które będą wsparciem podczas lekcji. W zadaniu 1 w karcie znajdują się pytania – warto, by uczniowie i uczennice przeczytali przed obejrzeniem filmu. Są to pytania kierujące uwagę na elementy ważne z punktu widzenia tematu zajęć.

II. REFLEKSJA

Na początek posłuchaj pierwszych wrażeń po obejrzeniu filmu. Zaproś młodzież do podzielenia się krótką refleksją na temat obejrzanego materiału.

- Jakie są wasze pierwsze wrażenia po obejrzeniu filmu? Co zrobiło na was wrażenie? Czy coś was zdziwiło? Co takiego? Jakie są doświadczenia bohaterów i bohaterek filmu? Co ich spotyka? Co w tych sytuacjach ich porusza? O jakich emocjach opowiadają? Skąd te emocje się wzięły? Czy wy na co dzień spotykacie się z podobnymi sytuacjami? Czy macie podobne doświadczenie? Czy ktoś z waszej rodziny doświadczał podobnych emocji na emigracji? Z jakimi reakcjami się spotykacie? Jak się wtedy czujecie?

III. TEORIA

To ta część rozmowy, w której przenosisz to, czego młodzież dowiedziała się o migracji z doświadczeń bohaterek i bohaterów filmu, na poziom teoretyczny, uzupełniając o nową wiedzę. Odwołuj się do tego, co powiedziała młodzież, oraz do tego, co pojawiło się w filmie. Kontynuuj rozmowę, dając uczniom i uczennicom przestrzeń do samodzielnej odpowiedzi na pytania. Uzupełniaj ich wypowiedzi o zawartą poniżej teorię.

- Czym jest dyskryminacja, o której była mowa w filmie? W jaki sposób się przejawia? Co można zrobić, by jej unikać? Jak jej przeciwdziałać? W jaki sposób byście się zachowali, będąc świadkami takich zachowań? Czego waszym zdaniem najbardziej potrzebują od was osoby dyskryminowane? Co im najbardziej w tej sytuacji pomaga?

DYSKRYMINACJĄ nazywamy działanie – nierówne, gorsze traktowanie osoby ze względu na jej tożsamość (to, kim jest i/lub jak jest postrzegana przez innych), przynależność do danej grupy społecznej. Dyskryminacja często wynika ze stereotypów i uprzedzeń. Sprzyjają jej podziały międzygrupowe: my–oni, mniejszość–większość, a także z władzy jednej grupy nad drugą. Dyskryminujące mogą być zachowania pojedynczych osób, ale też instytucji, organizacji i państw.

– Czasem dyskryminacja nie jest tak oczywista. Pojawia się w codziennych rozmowach z ludźmi i żartach przyjaciół – opowiada Eva, która przeprowadziła się z Czech do Londynu.

– To błahostki, lecz się kumulują. Gdy ktoś popchnie cię w supermarkecie i nie przeprosi. Naprawdę te drobnostki, gdy się ciągle zdarzają, w końcu mają na ciebie jakiś wpływ – dodaje Munzer, Syryjczyk, który zamieszkał w Niemczech.

Teraz już wiecie, czym jest dyskryminacja. Co możemy zatem zrobić, by jej przeciwdziałać?

REAGOWAĆ!

Reagowanie na to, co dzieje się w naszym otoczeniu, to pierwszy i kluczowy krok do zmiany. Musimy reagować, by zachowania innych ludzi się zmieniły. Zapytacie pewnie teraz, jak mamy reagować. Tu przychodzi nam z pomocą **Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej** ze swoją infografiką pokazującą w prosty sposób, od czego zacząć.

REAGOWANIE NA DYSKRYMINACJĘ

Najpopularniejszą reakcją nauczycieli i nauczycielek na dyskryminację w szkołach jest rozmowa przeprowadzana z osobą, która dopuściła się danego zachowania. W pierwszej i często jedynej reakcji przebijają tony potępienia, zakazu, wzburzone jest poczucie winy. Reakcja ma formę wykładu, „pogadanki”, w minimalnym stopniu zakłada dialog.

Drugą popularną reakcją na sytuację dyskryminacji jest jej brak.

W badaniu pojawiło się bardzo mało danych pokazujących, na czym polega wsparcie udzielone osobom, które doświadczyły dyskryminacji czy przemocy. Wydaje się, że cała uwaga nauczycieli i nauczycielek poświęcona jest osobom zajmującym pozycję „sprawcy”.

2/ UJAWNienie WŁASNYCH EMOCJI

” Jestem zła, wstrząśnięty, poruszona, przykro mi, że do czegoś takiego doszło w naszej szkole. **”**

4/ DOPYTANIE O PERSPEKTYWĘ SPRAWCY

” Co tobą kierowało, co chciałeś osiągnąć, jak i dlaczego do tego doszło? **”**

6/ UDZIELENIE WSPARCIA OSOBIE DOŚWIDCZAJĄCEJ DYSKRYMINACJI

” Jestem z tobą. Jesteś dzielna, ważna, mądra osoba. Zrobię co mogę by nie narazić cię więcej na tego typu doświadczenia. Chcę z tobą współpracować. Co mogę dla ciebie zrobić, jak pomóc? Możesz zawsze się do mnie zwrócić. Może chcesz spotkać się z psychologią szkolną? Może byśmy porozmawiali z twoimi rodzicami? Jeśli chcesz, podam ci adres stowarzyszenia zajmującego się tematem... **”**

Wzorcowe przykłady reagowania na dyskryminację przytaczają na podstawie osobistych doświadczeń liderzy i liderki równości pracujący w szkołach. Ich reakcje zawierają m.in.:

1/ JEDNOZNACZNE NAZWANIE SYTUACJI

” To, co się tu stało, to dyskryminacja, stereotypizowanie, etykietowanie, przejaw uprzedzeń, nierówne traktowanie, mowa nienawiści. **”**

3/ JASNE WYRAŻENIE SPRZECIWU WOBEC DANEGO ZACHOWANIA

” Zdecydowanie nie popieram, piętnuję, nie zgadzam się na takie zachowania w naszej szkole. To zakazane regulaminem szkolnym i prawem polskim. **”**

5/ WYRAŻENIE OCZEKIWANIA DOTYCZĄCEGO ZAPRZESTANIA DANEGO ZACHOWANIA

” Ufam, że ten rodzaj zachowania już się nie powtórzy, i że nie będziecie obojętni, jeśli coś podobnego będzie się działo w naszej szkole czy szerzej: w waszym życiu. **”**

7/ PRZEKAZANIE MERYTORYCZNYCH INFORMACJI

Nawiązanie do tematu przy prowadzeniu lekcji przedmiotowej i/lub wychowawczej, dodatkowy warsztat, prezentacja przygotowana przez uczniów, wyjście do kina czy teatru na film/przedstawienie związane z tą tematyką.

Te działania są bliskie partnerskiej rozmowie (czyli temu, czego – według badania – oczekują uczennice i uczniowie) oraz zawierają elementy edukacyjne. Warto podkreślić, że opisane reakcje cechowała skuteczność, również w dłuższej perspektywie czasu.

Co w temacie dyskryminacji radzą nam inne osoby pracujące na co dzień w szkołach?

1. Po pierwsze reaguj! Zawsze reaguj!
2. Nazwij sytuację, zdefiniuj, co się właściwie wydarzyło – powiedz, że to była dyskryminacja/ gorsze traktowanie/wykluczenie.
3. Warto jasno określić, jakie emocje ta sytuacja w tobie wzbudziła, np. lęk, smutek, zawód...
4. Jasno wyraż sprzeciw, powiedz, że nie zgadzasz się na takie traktowanie drugiej osoby.
5. Dopytaj, dlaczego osoba, której zachowanie było dyskryminujące wobec innej osoby w ten sposób postąpiła: co było przyczyną jej zachowania.
6. Wyraźnie zakomunikuj, że oczekujesz zaprzestania zachowywania się w ten konkretny sposób.
7. Nie zapomnij o osobie, która doświadczyła dyskryminacji – zapytaj, jak się czuje, czy czegoś potrzebuje, czy nie chciałaby porozmawiać.
8. Powiedz sprawcy/sprawczyni, że to, co zrobił/zrobiła, jest dyskryminacją, i wyjaśnij, czym jest to zjawisko.

IV. PRAKTYKA

To bardzo ważna część rozmowy, w której można zainicjować budowanie poczucia wpływu, przełożenia wiedzy na działanie.

Zadaj pytanie kluczowe: Co nas do siebie zbliża, a co oddala, gdy różnimy się między sobą pochodzeniem? Jakie dobre praktyki pozwalające budować mosty między osobami z różnych kultur możemy wdrożyć na co dzień? Co wspiera osoby pochodzące z różnych miejsc w budowaniu wartościowej relacji?

Podsumowanie rozmowy

5. Zachęć uczniów i uczennice do indywidualnej refleksji, podziękuj za uczestnictwo w zajęciach i zwróć uwagę, kto w waszej szkole może służyć radą i pomocą, gdy będą świadkami/świadkiniami zachowań, które oddalają nas od siebie, i takich, które krzywdzą innych (nie tylko w związku z pochodzeniem). Podziękuj za rozmowę, docień szczerą i otwartość jej uczestników i uczestniczek. Poproś o wykonanie zadania z karty pracy, w którym zewaluuują cele w języku ucznia i uczennicy.

KARTA PRACY DLA MŁODZIEŻY

Pytanie kluczowe: Co nas do siebie zbliża, a co oddala, gdy różnimy się między sobą pochodzeniem?

Kryteria sukcesu:

- poznasz definicje słów ważnych w relacjach osób z doświadczeniem migracyjnym (etykiety, migrant/migrantka, tożsamość, ksenofobia, dyskryminacja, przynależność, włączenie, integracja, gościnność, dom)
- zastanowisz się, jakie zachowania zbliżają do siebie ludzi o różnym pochodzeniu
- zastanowisz się, jakie zachowania oddalają od siebie ludzi o różnym pochodzeniu
- dowiesz się, co możesz zrobić jako świadek/świadkini dyskryminacji

1. Za chwilę obejrzyysz krótki (niespełna siedmiominutowy) film **Nie zawsze jestem mile widziany/widziana**.

Pytanie kluczowe: Co nas do siebie zbliża, a co oddala, gdy różnimy się między sobą pochodzeniem?

Jakie są doświadczenia bohaterów i bohaterek filmu? Co ich spotyka? Co w tych sytuacjach ich porusza? Jakie zachowania innych powodują, że jest im lepiej, i dają im poczucie, że są częścią społeczności, w której żyją? Kiedy ich życie jako migrantów byłoby prostsze?

2. Twoje wrażenia po lekcji.

Przyjrzyj się kryteriom sukcesu i zastanów się, w jakim stopniu je zrealizowałaś/ zrealizowałeś. Pomóc w tym może wykonanie poniższych zadań:

- Spośród wymienionych pojęć wybierz jedno i spróbuj własnymi słowami napisać, dokąd wybrane zjawisko może nas doprowadzić.
etykiety, ksenofobia, dyskryminacja, włączenie, integracja, gościnność

.....

- Wymień trzy swoje zachowania, które zbliżają do siebie ludzi o różnym pochodzeniu i powodują, że migranci i migrantki w nowej społeczności **czują się dobrze**.

.....

- Wymień trzy zachowania, które oddalają od siebie ludzi o różnym pochodzeniu i powodują, że migranci i migrantki w nowej społeczności **nie czują się dobrze**.

.....

- Podziel się dwoma pomysłami na to, jak mógłbyś/mogłabyś zareagować w następującej sytuacji: wracacie ze szkoły razem z koleżanką/kolegą z klasy z doświadczeniem migracyjnym i rozmawiacie, kiedy nagle nieznana wam osoba krzyczy do koleżanki: „Wracaj, skąd przyjechałaś!”.

.....

Więcej materiałów na stronie internetowej Centrum Edukacji Obywatelskiej: www.globalna.ceo.org.pl.

- Mirosław Skrzypczyk, *Szkoła dobrej rozmowy. Dlaczego warto uczyć młodzież sztuki rozmowy o wyzwaniach współczesnego świata?*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2020, <https://globalna.ceo.org.pl/material/szkola-dobrej-rozmowy>.
- Malina Baranowska-Janusz, Julia Godorowska, Elżbieta Krawczyk, *Rozmawiajmy o uchodźcach. Punkty widzenia. Klub Dobrej Rozmowy*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2017, <https://globalna.ceo.org.pl/material/rozmawiajmy-o-uchodzcach-punkty-widzenia-klub-dobrej-rozmowy>.
- *8 potrzeb – jak przygotować się do rozmowy w klasie o uchodźstwie i migracjach?*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, 2021, <https://globalna.ceo.org.pl/material/jak-w-szkole-rozmawiac-o-uchodzstwie-i-migracjach>.

Materiał powstał w 2022 roku ramach projektu „Rozmawiajmy o uchodźcach”, który jest częścią przedsięwzięcia „I am European: Historie i fakty o migracjach na XXI wiek” realizowanego przez Centrum Edukacji Obywatelskiej. Przedsięwzięcie jest finansowane ze środków Unii Europejskiej i współfinansowane przez Polsko-Amerykańską Fundację Wolności w ramach programu „Szkoła ucząca się”. Treść wyraża wyłącznie poglądy autorów, autorek i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności ani Unii Europejskiej.

Odpowiadaj
na globalne
wyzwania

POLSKO-AMERYKAŃSKA
FUNDACJA WOLNOŚCI

„I am European: Historie i fakty o migracjach na XXI wiek” jest częścią programu DEAR (The European Commission’s Development Education and Awareness Raising Programme), który wspiera projekty angażujące społeczeństwo Unii Europejskiej w globalne zagadnienia rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego. Poprzez finansowanie programów takich jak „I am European: Historie i fakty o migracjach na XXI wiek” DEAR promuje uniwersalne wartości, m.in. wolność, demokrację, praworządność, oraz umożliwia obywatelom i obywatelkom Europy włączenie się w globalny rozwój. Program DEAR finansuje około 30 programów w krajach członkowskich UE. Projekty te przyczyniają się do zwiększenia wiedzy Europejczyków oraz ich zaangażowania w kreowanie pozytywnych zmian społecznych na poziomie zarówno lokalnym, jak i międzynarodowym. Działania DEAR wspierają również pracę UE na rzecz realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju.

Wydawca:

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej
ul. Noakowskiego 10, 00-666 Warszawa
www.ceo.org.pl

Warszawa 2022

Autorki: Katarzyna Dzięciołowska, Małgorzata Czaicka-Moryń, Mariola Romel-Kosiedowska, Monika Komisarczyk

Redakcja merytoryczna: Julia Godorowska, Katarzyna Dzięciołowska

Redakcja językowa i korekta: Justyna Yiğitler

Projekt graficzny i skład: RZECZYPOBRAZKOWE

Materiał jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Centrum Edukacji Obywatelskiej. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji i posiadaczach praw. Więcej o wolnych licencjach: <http://creativecommons.pl>.